

baf- BLADET

Organ för Bebyggelseantikvariers förening

Årgång 1 Nummer 2

FEM FRÅGOR TILL OLOF HULTIN

DU HAR VÄL SETT LEDAREN "Våga förändra" i marsnumret av Arkitektur? Hela numret handlar om restaurering och chefredaktör **Olof Hultin** pläderar för "ett icke doktrinärt förhållningssätt till äldre bebyggelse". Här kommer ett utdrag ur ledaren:

"Ett av de mer framträdande dragen i arkitekturdiskussionen just nu är nostalgin; längtan tillbaka. Det har varit synligt i den aktuella Kulturutredningen, och det är inte minst synligt i de viktiga medierna där TV-program som "K-märkt" och "Svenska hus" blivit veritabla publiksuccéer (och guldkalvar också för den delen), just för sin framställning om "att det var bättre förr". Den som idag vill ersätta något gammalt med något nytt får föra en ojämn kamp mot dem som inte vill ha någon förändring" ... "Vi måste våga bygga nytt! Vi måste våga ta bort gammalt! Det här numret handlar om restaurering; det diskuterar vikten av ett icke-doktrinärt förhållningssätt till äldre bebyggelse. Det är en plädering för att behålla det som är bra, och byta ut det som är dåligt. Det är en plädering för ett dynamiskt samhälle."

Jag ringde upp Olof Hultin för att ställa några frågor med anledning av innehållet:

MF: Vem bestämmer vad som är bra arkitektur och därmed bör "behållas" respektive vad som är dålig arkitektur och därmed bör "bytas ut"?

OH: *Jag. Kunde jag ha sagt men det gör jag inte. Det är ett gemensamt arbete, ett offentligt och för den skull även internt samtal där kulturbegreppet har en central betydelse. Debatt och diskussion behövs inför varje aktuellt fall.*

MF: Arkitekter måste alltmer arbeta med förändring i befintliga miljöer. Varför vill Du i ledaren ställa gammalt mot nytt?

OH: *I Stockholm finns det just nu en bevarandemaffia. Det är deras intressen som dominerar just nu och det är olyckligt att det har blivit så. Tänk bara på alla önskemål om byggnadsminnesförklaringar; vurmen för Slussen har t.ex. en patetisk dimension. Arkitekter vågar inte rita nytt eftersom de inte vågar sätta sig upp mot dessa bevarandeintressen. När Sergels torg och Hötorgscity marknadsförs som ett under av modernistisk arkitektur måste man reagera. **Torsten Westman** (f.d. stadsarkitekt i Stockholm anm.) beskrev själv hur slumpartat torget kom till och hur Celsings kulturhus överhuvudtaget inte har med torget i övrigt att göra.*

MF: Kan dagens arkitekter skapa bra arkitektur?

OH: *Det är inte många, men arkitekterna måste få chansen. Det är mycket svårt att nå upp till det välbyggda 1800-talet. Som det är nu ritas alltför många dåliga pastischer. Bevarandebeställarna slår blint och arkitekterna är helt enkelt inskrämda i ett hörn. För att inte stöta sig vågar de inte ta ut svängarna. Ett exempel är Stadion och den norra läktaren där. En ruskig pastisch.*

MF: Varför skriver Du en ledare av detta slag?

OH: *Jag vill inte framstå som brutal. Jag vill kasta in en brandfackla med budskapet att bara för att något är gammalt är det inte säkert att det är bra. Det behövs motkrafter i debatten. När en sådan person som **Martin Rörby** (konsthistoriker vid Arkitekturmuseet anm.) får ett helt uppslag i DN kan man tala om en*

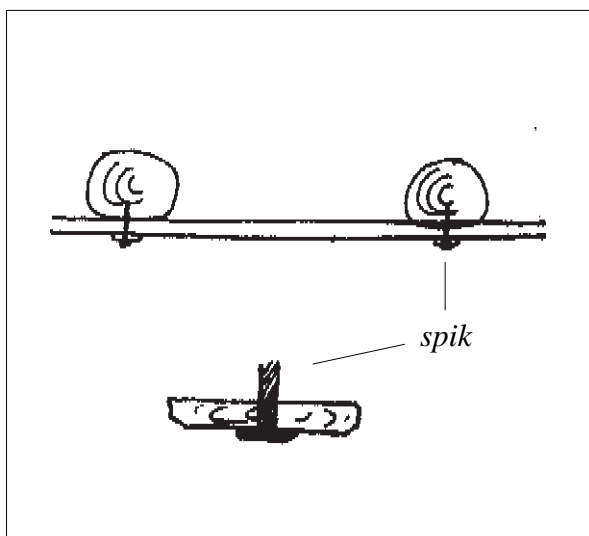
*bevarandemaffia. Rörby har intresserat sig för **David Helldén**, en av arkitekterna bakom Hötorgscity. Helldén är ingen Gud men vill man göra någon till Gud så kan man skriva en s.k. vetenskaplig uppsats.*

MF: SAR (Svenska Arkitekters Riksförbund) gav 1967 Kaspar Sahlinpriset till skaparna av Åhlénsvaruhuset vid Sergels torg. Idag förkastas denna arkitektur. Kan vi se vår samtid? Historien visar ju att värderingar skiftar med tiden?

OH: *Mycket i Hötorgscity skulle kunna behållas men Åhlénsvaruhuset var ingen och är ingen bra stadsbildsmässig lösning. Eller hur?*

Är manne Olof Hultins ledare vad som behövs i arbetet för "ett dynamiskt samhälle"?

Mari Ferring

Vad är detta, undrar Jenny Svensgård.

ILLUSTRATION JENNY SVENSGÅRD

DET KOM ETT BREV

Hej!

Vid två tillfällen har jag dykt på en underlig företeelse. I två byggnader, i bägge fallen i köket, var taken spikade med smidd spik + en mellanliggande träbit. Träbitarna var fint arbetade och avfasade i kanterna. Vad är detta och varför gjorde man så här?

Är det någon som har sett något liknande och vet vad det är så kontakta: Jenny Svensgård, Odensjö, 340 10 Lidhult. Tel 035-917 74.

Johan Engström

Påbyggnadslinje i ombyggnad och byggnadsvård på Chalmers

DEN S.K. POM-KURSEN vid institutionen för Arkitekturens teori och historia vänder sig till yrkesverksamma arkitekter, ingenjörer och antikvarier och omfattar 20 p. Läsåret 95-96 går kursen på halvfart och är upplagd som en distanskurs där undervisningen är koncentrerad till 10 veckor som ligger spridda över höst- respektive vårterminen. Perioderna mellan den bundna undervisningen ägnas åt litteraturstudier och fördjupning i projektarbeten.

Undervisningsveckorna består av föreläsningar, praktiska övningsuppgifter och studiebesök. Karakterisering, såväl verbalt som i bild, uppmätningar samt undersökning och arbete med puts och murbruk ingår som några delmoment i kursen. Veckorna har olika teman, bl.a. har en vecka handlat om färg, en annan om trä. Praktiska övningar i samband med dessa veckor har varit färgblandning och snickeri. Undervisningen består till relativt stor del av externa föreläsare, t.ex. hantverkare som fönsterrenoverare och snickare men även av lärare och doktorander från Chalmers med specialkunskaper.

Som en del i kursen finns två äldre flerbostadshus som utgör utgångspunkt för grupparbeten och en del praktiska övningar. Mot slutet av kursen presenteras rapporter om husen

med förslag om hur en framtida renovering/restaurering bör genomföras. Denna rapport ska innehålla alla led i en projektering, inklusive ritningar. På husen kan även teoretiska resonemang appliceras.

De inledande veckorna är delvis en upprepning av BA-linjens grundläggande teorier men inriktningen är lite annorlunda. Kursen behandlar många gånger mer teknik- och materiallära, vilket har ansetts vara BA-linjens svaghet. ”Antikvariskt riktigt” bevarande är inte heller alltid den självklara utgångspunkten eller det givna målet. Det blir mycket intressant med diskussioner mellan de olika yrkeskategorierna. Kursen kan verka befrämjande för samarbete mellan olika yrkesgrupper i framtiden.

Kursen går 1995-96 på halvfart, vilket kan ses både som en nackdel och fördel. De flesta kursdeltagarna är engagerade i arbete eller andra studier samtidigt och några bor långt från Göteborg. Detta gör att kursen känns lite ryckig och det är svårt att hålla grupparbetet i gång under mellanperioderna. Samtidigt är detta en bra lösning för att kunna kombinera löpande arbete med studier. Det är ett bra tillfälle att sätta sig in i hur saker och ting fungerar inom fält som ligger nära det rent antikvariska arbetsområdet. Kursen är ett bra alternativ för f.d. BA-studenter som känner sig osäkra på materialfrågor och som saknar erfarenhet av projektering inför ombyggnader.

*Fredrik Hjelm, John-Hugo Larsson,
Hans Petterson, Erika Wass och
Helena Åkerberg*

BAERTLING-ENTRÉN I HÖTORGSCITY

VID ÅRSMÖTET I STOCKHOLM visade **Martin Rörby** från Arkitekturmuseet Hötorgscity och den så kallade Baertling-entrén i 1:a höghuset. Ni som var med upplevde säkert samma bestörtning jag kände när vi kom in i det av ombyggnadsarbeten halvtrasiga entrérummet. 1:a höghuset ritades mellan 1951 och 1954 av arkitekt **David Helldén** och byggdes mellan 1955 och 1960. Entrérummet utformades av arkitekten i samarbete med konstnären **Olle Baertling** till ett så kallat estetiskt rum. Bildkonst och arkitektur skulle här samverka till en estetisk helhetskomposition. En viktig komponent i entrérummet är hissdörrarna.

Ursprungligen hade huset sju hissar, varav en löpte genom hela huset, medan de övriga sex löpte mellan olika våningsplan, enligt amerikansk modell. På varje våningsplan var hissarna grupperade två och två med en betongpelare emellan. Hissen som löpte genom hela byggnaden var placerad längst i väster och skild från de övriga av en pelare. Hissdörrarna i entréhallen var släta och svartlackerade med tre runda fönster inom metallramar. Väggarna var putsade och målade av Olle Baertling och pelarna mellan hissdörrarna var här fristående och runda. Hisskorgarna var kulörmässigt samkomponerade med entrérummet så att när de stod nere i rummet lyste samma kulör, som fanns på de omgivande väggfälten, ut genom hissdörrarnas runda fönster.

Höghuset har under 1995 genomgått en radikal ombyggnad och upp- rustning. I stort sett all äldre kontorsinredning har rivits ut och de ursprung-

liga hissarna är rivna. Fyra nya hissar har installerats i de mellersta hiss- skakten, medan de tre andra skakten rivits. I entrérummet har fyra nya hiss- dörrar, av teleskoptyp med breda fo- der, installerats. Den västra hiss- dörren har ersatts med en slät svartmålad plåtdörr.

Veckan efter vårt årsmöte tog jag kontakt med byggledningen och det visade sig att de två ursprungliga östra dörrarna ännu fanns kvar, men att de var planerade att ersättas med svartmå- lade nischer. Efter ett antal ilska sam- tal med byggledaren på fastighetskon- toret finns nu de två östra dörrarna bevarade, dock utan funktion. Även tablåerna och tryckknapparna sitter kvar, de är dock ej de ursprungliga. Till

Stockholms stadsmuseums föremålsenhet överflyttades två ur- sprungliga hiss- dörrar med tablåer och tryckknappar från ett av de övre våningsplanen. Dörrarna är nu utställda på museet. De övre våningsplanens hissfoajéer har helt byggts om. På grund av ingreppen i entréhallen skada- des Olle Baertlings väggmålningar och hela hissväggpartiet har målats om efter anvisningar av Stockholms konstkanslis målerikonserverator. Från konstkansliets sida finns önskemål att även belysningen och övriga väggar, som målades om på 1980-talet, skall återställas till ursprungligt skick. När och om detta kommer att ske står inte skrivet i detta blad.

Johan Rittsél

Hötorget, en omdebatterad del av Stockholms innerstad. David Helldéns 1:a höghus närmast i bild.

FOTO STOCKHOLMS
STADSMUSEUM

DAGS ATT BETALA ÅRSavgIFT

MED DETTA UTSKICK medföljer postgiroblankett för inbetalning av årsavgiften à 100 kr för 1996. Skriv din adress på blanketten (även om du inte flyttat under året som gått), det är då lättare för mig att hålla adresslistan aktuell och särskilja er som har samma namn.

Johan Rittsél

INSTITUTIONEN MEDDELAR

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVÅRD har sedan slutet av oktober 1995 en ny prefekt som heter **Eva Selin Lindgren**. Hon ersätter tills vidare den förre prefekten **Jan Rosvall**.

Institutionen har även försetts med en 20 procents tjänst som professor i kulturvård med inriktning mot antikvarisk bebyggelsevård. Tillförordnad innehavare av tjänsten, som delvis finansieras med medel från Riksantikvarieämbetet, är från den första april **Bengt O.H. Johansson**.

Utav de planerade ventileringarna av examensarbeten, som redovisades i förra numret av baf-bladet, genomfördes tre stycken:

Klara Johansson/ Trapphuset - Form och förändring.

Katarina Ohlsson/ Karaktärisering av förorten Romsås, Oslo.

Erika Sjöberg/ Bebyggelsehistorisk studie av två småorter, Bälgviken och Svalboviken.

Av de övriga uppsatserna kommer eventuellt två att ventileras under våren, plus två helt nya:

Sofia Larsson/ Donsö - Livsform och attityder till bebyggelse.

Lena Lindfors/ Karaktärisering av stadsdelen Kampen i Oslo.

Johan Rittsél/ Ombyggnaden av Sagerska huset till statsministerbostad - En studie av en process och dess aktörer.

Christer Gustafsson/ Byggnadsvård som regionalpolitiskt instrument - En utvärdering av "Hallandsmodellen" 1993-1996.

Dessutom skall ett felaktigt namn på en uppsats från förra numret av bladet rättas till:

Magnus Henriksson/ Mårdhår och roller - Om måleribranschen och det traditionella måleriet.

Johan Engström

BAFs ÅRSMÖTE 1996

INFÖR ÅRETS STORA BAF-sammankomst, som hålls i falutrakten helgen den 31/8-1/9, har **Rolf Hammarskiöld** utarbetat ett preliminärt programförslag som här refereras delar ur.

Lördagen ägnas åt en bussrundtur där vi bland annat besöker Grycksbo, ett brukssamhälle med äldre industribyggader och arbetarbostäder från sekelskiftet 1900 och framåt. Därefter går färden norrut mot Övre och Nedre Gärdsjö byar, två typiska, oskiftade, dalabyar med välbevarad bebyggelse och kulturlandskap. På hemvägen besöker vi något av municipal-samhällena Rättvik eller Leksand.

Söndagen ägnas åt aktiviteter i Falun med omnejd. Eventuella besöksobjekt är Falu koppargruva och de gamla trästadsdelarna Gamla Herrgården och Östanfors. I anslutning till detta program kommer också sedvanligt årsmöte och middag att arrangeras.

Har du synpunkter eller frågor så går det att nå Rolf på tel: 021-19 54 94. Väl mött i Falun!

Johan Engström

BAF-MEDLEMMAR STARTAR EGET

JENNY SVENSGÅRD I ODENSJÖ har sedan ett år ett företag som hon kallar Huskultur. Huskultur arbetar främst med projekteringar vid byggnadsvårdsärenden och antikvarisk kontroll. Jenny vill gärna ha kontakt med BAF-medlemmar som driver egen verksamhet och utbyta erfarenheter. Adress: Huskultur, **Jenny Svengård**, Odensjö, 340 10 Lidhult. Tel 035-917 74 eller 010-682 26 29.

I februari 1996 startade Stockholms Byggnadsantikvarier för att bland annat arbeta med antikvarisk sakkunnigkontroll enligt den nya bygglagstiftningen. Företaget drivs av **Staffan Hansing, Stephan Fickler** och **Johan Engström**. Adress: Stockholms Byggnadsantikvarier, Borgargatan 6, 117 34 Stockholm. Tel 08-720 66 05 Fax 08-720 66 04.

Mari Ferring driver sedan mars 1996 Ferring Kulturvård. Företaget arbetar med antikvarisk rådgivning och utredningar samt färgdokumentation genom FÄRGTRAPPAN®. Adress: Mari Ferring, Orvar Odds väg 6, 112 54 Stockholm. Tel 08-656 21 54 eller 08-26 62 00

Skriv till redaktionen och berätta om din verksamhet eller annat projekt som du deltar i.

Johan Engström

PBL-SEMINARIET I GÖTEBORG

PLAN- OCH BYGGLAGENS ändringar röner ett stort intresse och ungefär 35 av föreningens medlemmar träffades i Göteborg den 22 mars för att diskutera kulturmiljöfrågor och PBL. Till seminariet anslöt sig också en grupp inbjudna studenter från institutionen.

Katri Lisitzin, RAÄ, och **Ingrid Persson**, Boverket, gav en initierad bakgrund och höll i diskussionen. Några av de frågor som togs upp var den varierande kompetens som finns i kommunerna, som kan sägas vara ett av problemen idag. En annan var hur bebyggelsens kulturvården kan lyftas fram i den kommunala planeringen, där **Heidi Vassi** visade på exempel från Kronobergs län. Ytterligare en fråga som diskuterades den växande privata arbetsmarknaden där **Staffan Hansing** beskrev Stockholms Byggnadsantikvariars verksamhet.

Sammanfattningsvis gav både Katri och Ingrid en hel del positiva signaler från de båda myndigheterna när det gäller sektorns utvecklingsmöjligheter. Kort sagt; här finns stora uppgifter för kulturmiljövården, såväl inom den traditionellt offentliga som inom den nyare privata antikvariska verksamheten.

Anna Rygård

NÄSTA NUMMER av Baf-bladet är planerat att vara medlemmarna tillhanda i november 1996. Vi vill därför att material skickas till redaktionen senast 15:e oktober 1996.

Redaktionen

BEBYGGELSEANTIKVARIERS FÖRENING

Information om föreningen

Föreningens syfte är att verka för diskussion, inspiration och kunskapsspridning inom bebyggelseantikvarisk linjes närliggande verksamhetsfält. BAF verkar genom debatter, studiebesök, föredrag och artikelförfattande med flera kunskapsbefrämjande aktiviteter.

Styrelse

Lars Bergström från Mölndal, Lars Bergström från Mariestad, Anna Rygård (ordförande), Örjan Molander, Johan Rittsél, Karolina von Mentzer, Viveka Wenander och Hans Petterson.

Redaktionsadress baf - BLaDeT

*c/o Anders Jansson
Kobbarnas väg 15
416 64 GÖTEBORG
Tel: 031-84 64 83*

Föreningsadress

*c/o Johan Rittsél
Karlsviksgatan 13
112 41 STOCKHOLM
Tel: 08-650 99 20*

Postgiron 475 61-6